

У напрямку до міста на горі

(Ліворуч за годинниковою стрілкою) Чікаго, Іллінойс, батьківщина перших хмарочосів; Меморіал в Аризоні, який включає бойове судно «Арізона» у гавані Перл, Гавайї, увічнює участю США у Другій Світовій війні; астронавт США у відкритому космосі.

(Праворуч) Парад на честь інаугурації президента у 1997 році прибуває до оглядової трибуни навпроти Білого Дому.

показники процвітання, майже половина всіх промислових робітників ще жила у бідності. Нью-Йорк, Бостон, Чікаго та Сан-Франциско могли пишатися своїми музеями, університетами та державними бібліотеками, але мали соромитися своїх закутків. Домінуюча економічна доктрина містила в собі таку ідею: якомога менше дозводити урядові втрутка в торгівлю. Приблизно у 1900 році виник Прогресивний рух, мета якого полягала у реформації суспільства та людей, зокрема через дії уряду. Спочатку рух підтримали економісти, соціологи, техніки та громадські службовці, котрі займалися пошуком наукових, економічно ефективних рішень для розв'язання політичних проблем.

Працівники соціальної сфери пішли у міські нетрі з метою створення спеціальних служб для надання медичних та оздоровчих послуг. Прихильники заборони продажу алкогольних напоїв вимагали припинити продаж лікеру, щоб частково запобігти стражданням, що їх чоловіки-алкоголіки завдавали своїм дружинам та дітям. У містах політичні діячі – реформісти боролися проти корупції, регулювали державний транспорт і створювали муніципальні підприємства. Штати прийняли закони, що обмежували дитячу працю, зменшивши кількість робочих днів, та надавали компенсацію пораненим працівникам.

Деякі американці виступали за більш радикальні ідеології. Партия соціалістів, яку очолював Юджин В. Дебс, висувала ідею мирного, демократичного переходу до економіки з державним регулюванням. Але соціалізм ніколи не мав міцного фундаменту в США – найкращі результати соціалістичної партії у президентських виборах в 1912 році дорівнювали 6 відсоткам від загальної кількості голосів.

ВІЙНА І МИР

Коли в Європі у 1914 році вибухнула Перша Світова війна, президент Вудро Вільсон поклався заявити про строгий американський нейтралітет. Декларація Німеччини про необмежені військові дії підводних човнів проти всіх кораблів, що прямують до портів союзників, підрвала таку позицію. Коли Конгрес проголосив війну Німеччині у 1917 році, американська армія нараховувала 200 000 солдатів. Треба було найняти, підготувати та переправити через «отруєну» Атлантику мільйони солдатів. Пройшов цілий рік, поки американська армія була готова до значного внеску у розвиток військових подій.

Вже восени 1918 року становище німців було безнадійним. Їхні армії відступали перед неослабними американськими військами. В жовтні Німеччина звернулася з пропозицією укласти мир, а 11 листопада було оголошено перемир'я. Сам Вільсон приїхав у Версаль допомогти скласти проект мирного договору. Хоча його з радістю зустрічали у союз-

ній столиці, в США його міжнародна точка зору була менш популярною. Його ідея про Лігу Націй була включена до Версальського договору, але Сенат США не ратифікував цей договір і Сполучені Штати не взяли участі в її роботі.

Більшість американців не турбувалися про втручання в договір. Вони зосередилися на своїх внутрішніх проблемах, і Сполучені Штати відійшли від європейських справ. У той самий час американці вороже ставилися до іноземців, що мешкали в Америці або приїздили сюди. У 1919 році відбулася серія підривних терористичних актів, що спричинило так званий «червоний страх». З дозволу міністра юстиції США А. Мітчелла Палмера перевірялися політичні мітинги і кілька сотень іноземних політичних радикалів було вислано з країни, хоча більшість із них не заподіяли жодного злочину. В 1921 році два анархісти, уродженці Італії, Нікола Сакко та Бартоломео Ванцетті, були засуджені за вбивство на основі недостатніх доказів. Інтелігенція виступала проти такого судочинства, але у 1927 році цих двох чоловіків було страчено на електричному стільці. Конгрес ввів імміграційні обмеження і збільшив їх у 1924 та 1929 роках. Ці обмеження були на користь іммігрантів з англо-саксонських та скандинавських країн.

Двадцяті роки були надмірно важкими та бентежними. В той час гедонізм співіснував із пуританським консерватизмом. Це були часи заборони: у 1920 році конституційна поправка заборонила продаж алкогольних напоїв. Але прихильники таких напоїв радісно обмінливали закон у тисячах незаконних барів (так званих «speakeasies»), а гангстери отримували незаконні прибутки від продажу лікеру. Це були також часи, що їх називали «Roaring Twenties» (бурхливі двадцяті) – часи джазу, німого кіно і таких атракціонів, як сидіння на флагштоці та ковтання риби. Ку Клукс Klan, расистська організація, створена на півдні країни після Громадянської війни, приваблювала все більше нових членів і тероризувала негрів, католіків, євреїв та іммігрантів. Тоді ж католик Альфред Е. Сміт, мер Нью-Йорка, був кандидатом у президента від Демократичної партії.

Для розвитку великого бізнесу 20-і роки були золотим періодом. Сполучені Штати стали споживчим суспільством із бурхливими ринками радіотоварів, домашніх приладів, синтетичних тканин та пластмаси. Однією з найпопулярніших постатей цього періоду був Генрі Форд, який започаткував лінію складання машин для автомобільних заводів. Форд міг платити своїм працівникам великі гроші, причому отримувати значні економічні прибутки шляхом масового виробництва моделі «Т», яку могли купити мільйони бажаючих. В ті часи здавалося, що американцям щастить.

Але зовнішнє процвітання маскувало глибокі внутрішні проблеми. З високими прибутками та низькими процентними ставками великі суми гро-

Для розвитку великого бізнесу 20-і роки були золотим періодом. Сполучені Штати стали споживчим суспільством із бурхливими ринками для радіотоварів, домашніх приладів, синтетичних тканин та пластмаси.

шай були доступні для здійснення інвестицій. Більшість з них, однак, ризиковано використовувалася спекулянтами на фондовому ринку. Шалені конкурсні пропозиції піднімали ціни набагато вище реальної вартості акції. Інвестори купували акції «із гарантією заставою», беручи при цьому в кредит до 90 відсотків покупної ціни. «Мильна булька» лопнула у 1929 році. Фондовий ринок занепав, потягнувши за собою світову економічну депресію.

ВЕЛИКА ДЕПРЕСІЯ

У 1932 році тисячі американських банків і більше ніж 100 000 підприємств припинили своє функціонування. Промислове виробництво зменшилося вдвічі, заробітні плати зменшилися до 60 відсотків, а кожен робітник з чотирьох був безробітним. Того року президентом був обраний Франклін Д. Рузельт, чия платформа оголосувала «нове життя для американського народу».

Жвава самовпевненість Рузельта оживила націю. «Зараз ми маємо боятися лише самих себе», – сказав Рузельт на своїй інаугурації. Надалі він підтвердив ці слова рішучими діями. Протягом трьох місяців – історично названих «Сто днів» – Рузельт прийняв через Конгрес багато законів, спрямованих на відновлення економіки. Такі нові агентства, як Цивільний Корпус економного використання ресурсів та Адміністрація з будівельних питань, створили мільйони робочих місць шляхом початку будівництва доріг, мостів, аеропортів, парків та державних будинків. Пізніше «Закон про соціальне забезпечення» встановив пенсії для пенсіонерів та людей певного віку.

Програма Рузельта «Нове життя» не припинила депресії. Хоча стан економіки поліпшився, повне її відновлення відкладалося через підготовку США до Другої Світової війни.

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА

У 1939 році, коли почалася війна в Європі, Америка знову відповіла на це нейтралітетом. Але бомбардування Японією гавані Перл, де на Гаваях було розташовано морську базу, у 1941 році спричинило участь США у війні: спочатку проти Японії, а потім проти її союзників – Німеччини та Італії.

Американські, британські та радянські військові командири погодилися на тому, що спочатку треба

знищити німецькі війська. Британські й американські сили висадилися у Північній Африці в листопаді 1942 року, потім у Сицилії та на італійському материкові в 1943 році. В 1944 році, 4 червня, вони звільнили Рим. Через два дні союзні війська висадилися в Нормандії. Паріж був звільнений 24 серпня, а вже у вересні цього ж року союзні війська перетнули німецький кордон. Внаслідок цього 5 травня 1945 року німецькі війська здалися у полон.

Війна проти Японії швидко закінчилася у 1945 році, коли президент Гаррі Трумен наказав використати атомні бомби проти японських міст Хіросіма та Нагасакі. Близько 200 000 громадян було вбито.Хоча такі дії ще можуть провокувати виникнення гарячих дискусій, докази на користь використання бомб тлумачили про те, що втрати обох сторін були б більшими, якби союзні війська були вимушенні захопити Японію.

ХОЛОДНА ВІЙНА

Після війни створився новий міжнародний конгрес, Організація Об'єднаних Націй, і на цей раз Сполучені Штати вирішили приєднатися до нього. Незабаром погіршилися взаємини між Сполученими Штатами та їхнім колишнім військовим союзником Радянським Союзом.Хоча радянський лідер Йосиф Сталін пообіцяв підтримувати вільні вибори у всіх звільнених європейських країнах, радянські війська встановили у Східній Європі комуністичну диктатуру. Німеччина розпалася на дві частини: західна територія опинилася під окупацією Британії, Франції та Америки, а східна зона опинилася під окупацією Радянського Союзу. Навесні 1948 року Радянський Союз ізолював Західний Берлін з метою підкорити місто голodomором. Західні органи влади відповіли масивним постачанням продуктів повітряним транспортом, доки Радянський Союз у 1949 році не розпочав блокаду. За місяць до цього Сполучені Штати об'єдналися із Бельгією, Канадою, Данією, Францією, Ірландією, Італією, Люксембургом, Нідерландами, Норвегією, Португалією та Великобританією в Організацію Північноатлантичного договору (НАТО).

У 1950 році, 25 червня, оснащені радянською зброєю та схваленням Сталіна, війська Північної Кореї перейшли кордони Південної Кореї. Трумен негайно забезпечив прийняття зобов'язань ООН щодо захисту Південної Кореї. Війна тривала три

роки, і остаточні її результати призвели до поділу Кореї на дві частини.

Американці були налякані радянським контролем над Східною Європою, Корейською війною та розробкою Радянським Союзом атомних та водневих бомб. Дехто з них вважав, що вразливість нації є наслідком існування зрадників, які діють всередині країни. На початку 50-х років республіканський сенатор Джозеф Мак-Карті стверджував, що Державний Департамент та армія США мали в своєму складі багато комуністів. Зрештою Мак-Карті дискредитував себе. Проте багато кар'єр було зруйновано, а американський народ втратив те розуміння кардинальної американської гідності, що мав раніше, – толерантність щодо розбіжності у поглядах.

З 1945 по 1970 рік Сполучені Штати пережили довгий період економічного росту, що припинявся лише недовгими інтервалами застою. Вперше більшість американців насолоджувалися нормальними умовами життя. У 1960 році 55% всіх американських сімей мали пральні машини, 77% – автомобілі, 90% – телевізори та майже всі сім'ї мали холодильники. Тоді ж американська нація повільно рухалася до того, щоб встановити расову справедливість.

У 1960 році президентом США обрано Джона Ф. Кеннеді. Молодий, енергійний та красивий, він пообіцяв «продовжувати розвиток країни» після восьмирічного правління президента Дуайта В. Ейзенгауера, в минулому – генерала Другої Світової війни. У жовтні 1962 року Кеннеді зіткнувся з найсильнішою кризою за останній час внаслідок Холодної війни. Стало відомо, що Радянський Союз почав встановлювати ядерні ракети на Кубі. Це було досить близько, щоб ці ракети могли досягти американських міст протягом хвилини. Кеннеді ввів морську блокаду острова. Нарешті радянський президент Микита Хрущов погодився прибрести ракети, натомість одержавши від США обіцянку не захоплювати Кубу.

У квітні 1961 року Радянський Союз досяг кількох перемог у космічній сфері, пославши першу людину на навколошию орбіту Землі. Президент Кеннеді у відповідь запевнив, що американці до кінця десятиріччя досягнуть Місяця. Ця обіцянка була дотримана у липні 1969 року, коли астронавт Нейл Армстронг висадився на поверхню Місяця з космічного корабля «Аполло 11».

Кеннеді не дожив до цього моменту. Його було вбито внаслідок замаху у 1963 році. Він не був дуже відомим у всьому світі президентом, але його смерть була великим шоком для американського народу. Його послідовнику Ліndonу Б. Джонсону вдалося провести через Конгрес кілька нових законів, що утверджували соціальні програми. Програма Джонсона «Війна бідності» включала дошкільну освіту для бідних дітей, професійну підготовку для тих, хто залишив освіту до її закінчення, та соціальне забезпечення для молоді «нетрів».

Займаючи посаду президента протягом шести років, Джонсон був зайнятий війною у В'єтнамі. У 1968 році 500 000 американських солдат брали участь у військових діях у невеличкій країні, про яку досі більшість з них і не знала.Хоча політичні діячі намагалися розглядати війну як зусилля перевірити життезадатність комунізму на всіх фронтах, американці, кількість яких весь час зростала, не були життєво зацікавлені в тому, що діялося у В'єтнамі. В кампусах коледжів розпочалися демонстрації проти американського насильства, внаслідок чого відбулись жорстокі сутички між студентами та поліцією. Антивоєнні настрої викликали широке коло протестів проти несправедливості та дискримінації.

Втомлений своєю непопулярністю, яка весь час збільшувалася, Джонсон вирішив не обиратися на другий повний термін президентства. У 1968 році президентом було обрано Річарда Ніксона. Він продовжив політику в'єтнамізації, поступово замінюючи американських солдат в'єтнамськими. У 1973 році він підписав мирну угоду із Північним В'єтнамом і повернув своїх солдат до США. Ніксон досяг і двох інших дипломатичних успіхів: поновив взаємини США із Народною Республікою Китаем і провів перший раунд переговорів із Радянським Союзом про обмеження стратегічної зброї. У 1972 році він легко переміг на перевиборах.

Однак протягом президентської кампанії п'ять чоловік були заарештовані за те, що вони вдерлися до приміщення Демократичної партії, яке містилося в офільному будинку Вотергейт у Вашингтоні, округ Колумбія. Журналісти, котрі розслідували цей інцидент, відкрили, що злочинці були найняті передвиборним комітетом Нікссона. Більшій Дім погіршив справу, намагаючись приховати свій зв'язок із цим інцидентом. Врешті-решт, плівка, яку записав сам президент, підтвердила його участь у вищезгаданій операції. Вже до літа 1974 року було цілком ясно, що Конгрес був готовий звинуватити президента в цьому тяжкому злочині. Так 9 серпня Річард Ніксон став єдиним президентом, який пішов у відставку за своїм бажанням.

ДЕСЯТИРІЧЧЯ ЗМІН

Після Другої Світової війни президентство переходило від демократів до республіканців, але демократи здебільшого мали в Конгресі перевагу – як у Палаті Представників, так і в Сенаті. У 1980 році двадцять шість поспільних років демократичного контролю були перервані республіканцями, які отримали більшість у Сенаті. Тоді ж республіканець Рональд Рейган був обраний президентом. Така зміна наклали на американські вибори відбиток непостижності, що відтоді став для них характерним.

Незважаючи на ставлення Рейгана до політики, більшість американців вірили в те, що він зуміє змінити почуття гордості за країну та оптимістичні надії на майбутнє. Центральною темою його внут-

Дефіцит федераціального бюджету продовжував зростати, і в 1983 році економіка США увійшла в один із найдовших періодів застою з часів Другої Світової війни.

рішньої політики було те, що федеральний уряд став надзвичайно численним, а федеральні податки занадто високими.

Однак дефіцит федераціального бюджету продовжував зростати, і в 1983 році економіка США увійшла в один із найдовших періодів застою з часів Другої Світової війни. Адміністрація Рейгана потерпіла поразку на виборах 1986 року, коли демократи знов отримали контроль над Сенатом. Найбільш серйозне питання дня полягало у тому, що було розголошено інформацію про те, що Сполучені Штати секретно продали зброю Ірану для того, щоб визволити американських заручників, яких тримали в Лебаноні, та фінансувати протиурядові сили в Нікарагуа, тоді як Конгрес заборонив надання такої допомоги. Попри це викриття, Рейган продовжував користуватися досить високою популярністю протягом другого терміну своєї президентської посади.

Джордж Буш, який став президентом у 1988 році, скористався популярністю Рейгана і продовжував впроваджувати більшість з напрямків його політики. Коли Ірак захопив багатий нафтою Кувейт у 1990 році, Буш створив багатонаціональну коаліцію, що звільнила Кувейт на початку 1991 року.

Однак у 1992 році невтомні американські виборці знов переобрали президента. На цей раз вони вибрали демократа Білла Клінтона з тим, щоб через два роки повернути ситуацію і вперше за останні сорок років надати республіканцям більшість як у Палаті Представників, так і в Сенаті. Тим часом деякі споконвічні проблеми було знову

піднято – між прихильниками сильного федераціального уряду та прихильниками децентралізації влади, між прихильниками введення молитв у державних школах та захисниками відокремлення держави від церкви, між тими, хто впевнено наполягає на швидкому покаранні злочинців, та тими, хто намагається знайти відповідь на основні причини здійснення злочину. Скарги щодо впливу грошей на політичні кампанії спричинили виникнення руху, спрямованого на обмеження кількості термінів, на які можуть обиратися вищі посадові особи. Ці та інші розходження із системою призвели до створення найсильнішого за останні покоління руху Третьої Партиї, керівником якого став техаський бізнесмен Г. Росс Перо.

Хоча у 90-х роках економіка була сильною, дві події стурбували багатьох американців. Корпорації все більше і більше запроваджували процес, відомий як «скорочення»: вони зменшували кількість працівників для зменшення витрат, незважаючи на скрутку, в якій опинялися робітники внаслідок таких дій. До того ж у багатьох галузях промисловості різниця між річними компенсаціями для корпоративних виконавчих осіб та звичайних робітників стала неймовірною. Занепокоєння помітним зниженням життєвого рівня, погіршенням родинних та громадських взаємин торкнулося й більшості матеріально забезпечених американців. Американці, мабуть, залишаються найоптимістичнішим народом у всьому світі, але при кінці цього сторіччя результати опитування як ніколи підкреслюють їхню стурбованість. □

Національні свята

Американці, разом з багатьма іншими країнами, святкують три національні свята: Великдень, Різдво Христове та Новий рік.

Великдень святкується в одну з весняних неділь, дата якої змінюється рік від року, і відображає віру християн у воскресіння Христа. У Великдень християни справляють релігійні служби та збираються усією родиною.

Більшість американців дотримуються старих традицій: вони фарбують круто зварені яйця і роздають дітям кошики у цукерками. Наступного дня, у Великодній понеділок, Президент Сполучених Штатів проводить для дітей на галявині перед Білим домом полювання на великодні яйця.

Різдво Христове, 25 грудня, – це ще одне християнське свято, яке знаменує собою народження немовляти Христа. Прикрашання домівок та галявин вогниками, встановлення різдвяних ялинок, подарунки та надсилення карток з побажаннями стало традицією навіть для американців-нехристиян.

Новий Рік, зрозуміло, – 1 січня. Його святкування розпочинається в ніч напередодні, коли американці збираються, щоб побажати одне одному щасливого й успішного наступного року.

ВИНЯТКОВО АМЕРИКАНСЬКІ СВЯТА

Вісім інших свят є суто американськими, хоча деякі з них мають аналоги в інших народів. Для більшості американців два з них важливіші, ніж решта, тому що вони мають національне походження. Це День Подяки та Четверте липня.

День Подяки святкується у кожний четвертий четвер листопада, але багато американців беруть вихідний наступної п'ятниці, що разом з суботою та неділею складає чотири дні і надає можливість кудись поїхати, побачитися з рідними та друзями. Свято веде своє походження з 1621 року, через рік після того, як пуритани прибули до Массачусеттса, маючи за намір безперешкодно практикувати свою розкольницьку релігію.

Після суveroї зими, коли приблизно половина з них померла, вони звернулися по допомогу до індіанців, які навчили їх вирощувати злакові та інші

польові культури. Багатий врожай наступної осені надихнув пілігримів на виявлення своєї вдячності шляхом влаштування свята. Уча у День Подяки стала національною традицією не тільки тому, що багато американців поліпшили своє благополуччя, але й тому, що пілігрими жертвували собою заради своєї свободи, і це досі вражає людську уяву. Обід у День Подяки майже завжди включає певні страви, які подавалися під час першої учти: запечену індичку, соус із журавлини, картоплю, гарбузовий пиріг. До того як почати їсти, родичі й друзі завжди роблять паузу, щоб помолитися у знак подяки, а також за можливість зібратися разом.

Четвертого липня, або у День Незалежності, святкується день народження нації – підписання Декларації про Незалежність 4 липня 1776 року. Це день пікніків та патріотичних парадів, ніч концертів та фейерверків. Широко розповсюджено практику підняття у повітря американського прапора (що також відбувається у День Пам'яті загиблих та інші свята). 4 липня 1976 року двохсоту річницю Декларації про Незалежність було відзначено великим всенародним святом.

Окрім Дня Подяки та Четвертого липня, існує ще шість суто американських свят.

День Мартіна Лютера Кінга. Мартін Лютер Кінг, афро-американський пастор, вважається видатним американським громадянином завдяки його неутомній боротьбі за права всіх людей. З моменту його віроломного вбивства у 1968 році меморіальні служби проводяться 15 січня кожного року. У 1986 році цей день було зсунуто на третій понеділок січня і оголошено національним святом. До середини 1970 року День Президента, 22 лютого, був національним святом. Це день народження Джорджа Вашінгтона – героя революції і первого президента Америки. День 12 лютого, день народження Абрагама Лінкольна, президента Америки під час Громадянської війни, також був святом у більшості штатів. Ці два дні з'єднали, і зараз свято поширюється на відзначення всіх президентів минулого. Святкується воно кожного третього понеділка лютого.

День Пам'яті – кожний четвертий понеділок травня – вшановує всіх померлих. Незважаючи на те, що спочатку це був день пам'яті про наслідки Громадянської війни, згодом він став днем пам'яті загиблих у всіх війнах і всіх тих, хто помер. У цей день на цвинтарях, у церквах та в інших публічних місцях проводяться спеціальні служби.

День Праці – перший понеділок вересня – святкується на честь робочого люду країни. У цей день проходять паради. Для більшості американців цей день означає закінчення періоду літніх відпусток, а для більшості школярів та студентів – початок навчального року

Колумбів День – 12 жовтня 1492 року італійський мореплавець Христофор Колумб причалив до Нової Землі. Незважаючи на те, що більшість народів американського континенту святкують цей день 12 жовтня, в Америці це свято відзначається кожного другого понеділка жовтня.

День Ветеранів, який спочатку називався Днем Примирення, було призначено, щоб вшанувати американців, які брали участь у Першій Світовій війні. Цей день відзначається 11 листопада у день, коли у 1918 році закінчилася війна, але зараз його присвячено ветеранам усіх війн, що в них брали участь Сполучені Штати. Організації ветеранів проводять паради, і президент традиційно кладе вінок на могилу невідомого солдата на Арлінгтонському Національному цвинтарі, що навпроти річки Потомак у Вашингтоні, округ Колумбія.

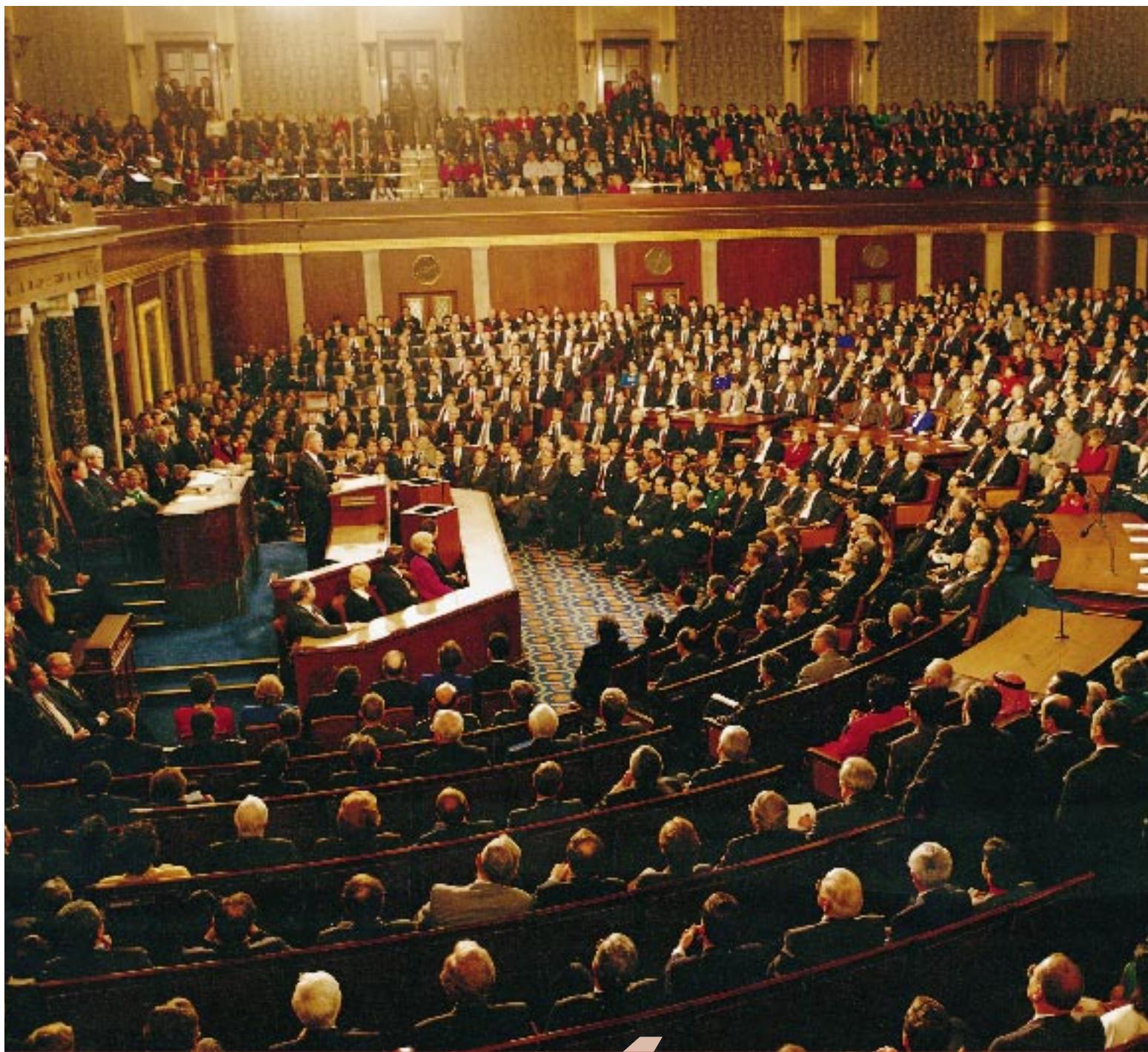
ІНШІ СВЯТКОВІ ДНІ

Є ще два дні в році, що їх яскраво відзначають у Сполучених Штатах, хоча вони й не є національними святами. 14 лютого, у день Святого Валентина (на честь християнського великомученика), американці дарують, як правило, цукерки або квіти тим, кого вони люблять. 31 жовтня, у Хелловін (переддень Дня Усіх Святих), американські діти вдягають смішні або страхітливі костюми і йдуть «дурити або лякати»: стукати у двері до сусідів. Передбачається, що сусіди у відповідь робитимуть їм маленькі подарунки – цукерки або гроші. Дорослі також можуть одягатися у костюми для

вечірок, що проводяться на честь свята «Хелловін».

Різні етнічні групи в Америці святкують дні, що мають особливе значення для них, хоч вони також не є національними святами. Наприклад, євреї дотримуються своїх святих днів у вересні, а більшість роботодавців виявляють свою повагу до них і дозволяють їм узяти вихідні. Американці ірландського походження 17 березня святкують день Святого Патрика, що є старовинним заступником їхньої країни; це високодуховний день, коли багато американців одягають зелений одяг на честь «Смарагдового Острова». Святкування Марді Грас – дня перед християнським Великим постом, що починається наприкінці зими, – є великою подією у Новому Орлеані, штат Луїзіана, де відбуваються великі паради та нестримні розваги. Це свято має французьку назву (Марді Грас означає «Жирний Вівторок», останній день об'їдання перед сезоном покути протягом Великого Посту), а традиція йде від поселення французьких іммігрантів. Існує багато інших подібних етнічних свят, особливо на них багатий Нью-Йорк.

Слід відзначити, що через багаторівневу структуру уряду Америки часом можуть виникати непорозуміння щодо того, які державні та приватні структури мають працювати у такі свята. Загальну інформацію про це можна отримати із щоденних газет, але гости країни, якщо вони мають сумніви, мають завчасно зателефонувати, щоб отримати таку інформацію заздалегідь. □

Чуйний уряд

4

З самого початку спосіб життя в Америці заохочував до демократії. Колоністи селилися на диких землях, покритих лісами. Вони мали працювати, щоб звести будівлі для тимчасового житла, забезпечити себе їжею та розчистити землю від лісів для ферм і житла. Це вимагало співпраці, підкріпленої вірою в те, що у Новому Світі всі люди мають однакові умови без надання будь-кому особливих привileїв.

Необхідність рівноправності справила свій вплив на стосунки перших 13 колоній із материнською країною, Англією. Декларація про Незалежність 1776 року проголошувала, що всі люди створені рівними, що всі мають право на «життя, свободу та пошуки щастя».

Декларація про Незалежність, а потім і Конституція об'єднали американський колоніальний досвід з політичними ідеями таких філософів, як англієць Джон Лок, у створенні концепції демократичної республіки. Народ надавав урядові владу, і вона втілювалася у життя через її вибраних представників. За часі Революційної війни колонії сформували Національний Конгрес, щоб представляти Англію об'єднаним фронтом. Згідно з договором, відомим як Статті Конфедерації, післявоєнному Конгресові дозволялося вирішувати проблеми, які неможливо було вирішити окремо взятим штатам.

Конституція

Статті Конфедерації не стали законодавчим документом для Сполучених Штатів, тому що штати не об'єдналися, як це передбачалося. Коли приходив час сплачувати заробітну платню національній армії або військові борги Франції, деякі штати відмовлялися від сплати. Щоб поліпшити стан речей, Конгрес звертався до кожного штату з проханням делегувати свого представника до Установчих Зборів. Так звані Установчі Збори зібралися у Філадельфії у травні 1787 року під керівництвом Джорджа Вашингтона.

Делегати виробили баланс між тими, хто хотів і хто не хотів міцного центрального уряду. Вироблений план, або ж Конституція, встановлював систему, яка надавала частку влади національному, або федеральному урядові, а іншу частку влади закріплювала за штатами. Конституція розподілила національний уряд на три частини, або гілки: законодавчу (Конгрес, який складається з Палати Представників та Сенату), виконавчу (яку очолює Президент) і юридичну (федеральні суди). Названий «розділом влади», такий розподіл надає кожній гілці свої обов'язки та незалежність від інших. Також це надає кожній гілці деякі повноваження у порівнянні з іншими через систему «контролю та рівноваги».

Нижче наведено кілька прикладів того, як такі контроль та рівновага діють на практиці.

– Якщо Конгрес приймає запропонований закон, або «білль», який президент вважає нерозумним,

президент може накласти на нього вето. Це означає, що білль не прийнято, якщо тільки дві третини членів Палати та Сенату не проголосують за його введення в силу, незважаючи на вето президента.

– Якщо Конгрес приймає, а президент підписує закон, який оскаржується у федеральних судах як такий, що суперечить Конституції, суди можуть анулювати такий закон. (Однак федеральні суди не можуть надавати консультивативних або теоретичних висновків; їхня юрисдикція обмежена фактичними суперечками).

– Президент має повноваження укладати угоди з іншими країнами та робити призначення на федеральні посади, включаючи посади суддів. Однак Сенат повинен затверджувати всі договори і підтверджувати призначення до моменту набрання ними сили.

Нещодавно деякі оглядачі визначили те, що вони бачать як слабкість у тригілковій системі уряду: тенденція у бік занадто частих перевірок веде до застою уряду або «закриття його за гратаами».

Білль про ПРАВА

Конституція, написана у Філадельфії у 1787 році, не могла набути сили до її ратифікації більшістю громадян у принаймні 9 з 13 штатів США. Протягом цього процесу ратифікації зросло відчуття небезпеки. Багато громадян були занепокоєні тим, що документ чітко не гарантував права фізичних осіб. Бажану редакцію було додано у 10 поправках до Конституції, відомих як Білль про Права.

Білль про Права гарантує американцям свободу висловлювання, релігії та преси. Вони мають право збиратися у громадських місцях, протестувати проти дій уряду та вимагати змін. Існує право на володіння вогнепальною зброєю. Відповідно до Білля про Права ані офіцери поліції, ані рядові не можуть зупинити та обшукати особу без належної причини. Також вони не можуть робити обшук у помешканнях осіб без дозволу суду. Білль про Права гарантує швидке проведення судочинства стосовно будь-кого, звинуваченого у злочині. Судочинство має проводитися судом присяжних, якщо це вимагається, а звинувачений особі має бути дозволено бути представленою адвокатом та викликати свідків, які б говорили від її імені. Заборонено жорстокі та незвичайні покарання. Після додання Білля про Права Конституція була ратифікована всіма 13 штатами та набула чинності у 1789 році.

З того часу до Конституції було зроблено 17 інших поправок. Можливо, найважливішими з них є Тринадцята та Чотирнадцята, що забороняють рабство та гарантують усім громадянам рівний захист законів, а також Дев'ятнадцята, яка надає жінкам право голосу.

(Протилежна сторінка) Білл Клінтон робить щорічне звернення до Конгресу.

(Зверху) Члени Верховного Суду США (справа наліво): Кларенс Томас, Ентонін Скалія, Сандра Дей О'Коннор, Ентоні М. Кеннеді, Дейвід Г. Саутер, Стефан Г. Брейєр, Джсон Пол Стівенс, Голова Суду Вільям Г. Ренквіст та Рут Бейдер Гінзбург. (Праворуч) Адвокати обговорюють справу з головуючим суддею у суді нижчої інстанції.

(Зверху) Громадяни стоять у черзі для висловлення своїх думок на слуханні з питань транспорту в Остіні, штат Техас. (Ліворуч) Мер та члени міської ради зустрічаються перед асамблесю громадян у Спрінгфілді, штат Іллінойс.

Поправки до Конституції можуть вноситися одним з двох шляхів. Конгрес може запропонувати поправку, якщо дві третини членів Палати Представників та Сенату проголосують за неї. Або ж законодавчі органи двох третин усіх штатів можуть скликати загальні збори і запропонувати поправку. (Цей другий засіб ніколи не застосовувався). У будь-якому разі, запропонована поправка не набуває чинності, доки її не буде ратифіковано трьома чвертями штатів.

ЗАКОНОДАВЧА ГЛІКА ВЛАДИ

Орган законодавчої влади – Конгрес – складається з обраних представників від кожного з 50 штатів. Він є єдиним органом уряду США, який може приймати федеральні закони, накладати федеральні податки, оголошувати війну та вводити у дію міжнародні угоди.

Члени Палати Представників обираються на термін у два роки. Кожен член представляє округ у своєму рідному штаті. Кількість округів визначається шляхом перепису, що проводиться кожні 10 років. Найбільш заселеним штатам дозволено мати більше представників, ніж штатам з меншою кількістю населення, деякі з яких мають лише одного представника. На загал 435 представників є членами Палати Представників.

Сенатори обираються на шість років. Кожен штат має двох сенаторів, незважаючи на кількість населення. Терміни діяльності сенаторів гнучкі –

з тим, щоб кожні два роки обиралася одна третина Сенату. Кількість сенаторів – 100.

Для того, щоб стати законом, білль має бути затверджено як у Палаті Представників, так і в Сенаті. Після представлення білля обом органам його вивчає один або кілька комітетів, які відповідно змінюють його, потім він проходить голосування у комітеті та обговорення в Палаті Представників або Сенаті. Якщо він приймається одним органом, його передають на розгляд іншого органу. Коли білль приймається Палатою Представників та Сенатом у різних формах, члени обох органів зустрічаються у «дорадчій комісії» з метою уникнення протиріч. Групи, які намагаються переконати членів Конгресу голосувати за або проти білля, іменуються «лобі». Вони можуть намагатися вплинути на результат майже на будь-якій стадії законотворчого процесу. Коли обидва органи прийняли однакову версію білля, він передається на затвердження президентові.

ВІКОНАВЧА ГЛІКА ВЛАДИ

Головою виконавчої влади у Сполучених Штатах є президент, який, разом з віце-президентом, обирається на чотирирічний строк. Внаслідок поправки до Конституції, що вступила у силу в 1951 році, президент може бути обраний лише на два строки. Крім випадків правонаступництва померлого або недієздатного президента, єдиним офіційним обов'язком віце-президента є очолювання Сенату.

*Будинок Капітолію
Сполучених Штатів
у Вашингтоні, округ
Колумбія, де проводять
свої засідання Сенат
та Палата Представників.*

Американці регулярно користуються своїми демократичними правами, голосуючи на виборах та беручи участь у політичних партіях та виборчих кампаніях.

Віце-президент може голосувати в Сенаті лише у випадку рівного розподілу голосів.

Повноваження президента широкі, але не безмежні. Як головна особа, яка формулює національну політику, президент пропонує законодавчі акти Конгресу. Вище зазначалося, що президент може накладати вето на будь-який білль, прийнятий Конгресом. Президент є головнокомандуючим збройних сил. Президент має повноваження призначати федеральних суддів у разі виникнення вакансії, включаючи суддів Верховного Суду. Як голова своєї політичної партії та особа, що має відкритий доступ до засобів масової інформації, президент може легко впливати на громадську думку.

У межах виконавчої влади президент має широкі повноваження на випуск положень та директив, що регулюють роботу федеральних державних департаментів та агенцій. Президент призначає голів та вищих посадових осіб таких департаментів та агенцій. Голови великих департаментів, так звані «секретарі», є частиною президентського кабінету. Однак більшість федеральних працівників обираються на підставі іхніх здібностей, а не з політичних причин.

Судова гілка влади

Судову гілку влади очолено Верховним Судом США, який є єдиним судом, спеціально створеним за Конституцією. Крім того, Конгрес створив 13 федеральних апеляційних судів та, як нижчу інстанцію, близько 95 федеральних окружних судів. Верховний Суд проводить засідання у Вашингтоні, округ Колумбія, а інші федеральні суди розташовані у містах по всіх Сполучених Штатах. Федеральні судді призначаються довічно або до моменту, коли вони добровільно ідуть у відставку; вони можуть бути зняті з своєї посади лише шляхом важкого процесу імпічменту та слухань у Конгресі.

Федеральні суди розглядають справи, що виникають у зв'язку з Конституцією та федеральними законами й угодами, морські справи, справи, пов'язані з іноземними громадянами або урядами, а також справи, у яких федеральний уряд сам є однією із сторін.

Верховний Суд складається з головного судді та восьми членів Верховного Суду. За невеликими винятками, справи передаються до Верховного Суду на апеляцію з федеральних судів або судів штатів нижчої інстанції. Більшість з цих справ пов'язана із суперечками щодо тлумачення та кон-

ституційності дій, вчинених виконавчою владою, та законів, прийнятих Конгресом або штатами (так само, як федеральні закони, закони штатів повинні відповісти Конституції США).

Суд останньої інстанції

Хоча, як було сказано, три гілки влади повинні бути рівними між собою, часто Верховний Суд має останнє слово у тій чи іншій справі. Суди можуть приймати рішення про неконституційність закону, що робить його нечинним. На більшість із таких рішень подаються апеляції до Верховного Суду, який, таким чином, є остаточним арбітром з тлумачення Конституції. Газети часто друнують витяги з судових висновків у важливих справах, а рішення суду часто є предметом публічних дебатів. Так має бути: рішення можуть розв'язувати давні противіччя і мати соціальні ефекти, що діятимуть протягом тривалого часу після винесення рішення. Двома видатними прикладами цього є справи «Плессі проти Фергюсона» (1896 рік) та «Браун проти Ради Освіти Топеки» (1954 рік).

У справі Плессі проблема полягала в тому, чи повинні чорні користуватися іншими залізничними вагонами, ніж білі. Суд чітко сформулював доктрину «окремішності, але рівності» як базу для затвердження такої практики. Розгляд справи надіслав сигнал про те, що суд вузько тлумачив Тринадцяту та Чотирнадцяту поправки і що широку мережу законів та звичаїв, яка розглядає чорних та білих з різних позицій, не буде змінено. Один із суддів, Джон Маршалл Гарлан, заперечував рішення, мотивуючи це тим, що «Конституція не розрізняє кольорів».

Майже через 60 років суд змінив своє рішення. У справі Брауна він прийшов до висновку, що свідомо сегреговані державні школи порушують Тринадцяту та Чотирнадцяту Поправки, які містять положення про захист рівності прав. Хоча суд пряму не скасував свого рішення у справі Плессі, однак точку зору судді Гарлана щодо Конституції було підтверджено. Рішення 1954 року безпосередньо стосувалося лише шкіл у місті Топека, штат Канзас, але чітко сформований принцип досяг кожної державної школи країни. Більш того, справа руйнувала політику сегрегації в усіх державних установах та спрямовувала націю новим курсом рівного ставлення до всіх громадян.

Рішення зі справи Брауна налякало деяких громадян, особливо на Півдні, але поступово було прийнято як земельне право. Інші спірні рішення

Верховного Суду не набули такого ступеню прийняття. У деяких справах, що розглядалися з 1962 по 1985 рік, наприклад, суд вирішив, що вимога до студентів, щоб вони молилися і слухали проповідника у державних школах, порушує конституційну заборону насаджування релігії. Критики цих рішень вважають, що відсутність проповідника у державних школах сприяло відхиленню від моральних засад Америки; вони намагалися знайти шляхи для повернення проповідників до шкіл без порушення Конституції. У справі «Ро проти Вейда» (1973 рік) суд гарантував жінкам право на аборти за певних обставин – рішення, що продовжує обурювати тих американців, які вважають аборт убивством. Внаслідок того, що рішення у справі «Ро проти Вейда» базувалося на тлумаченні Конституції, опоненти намагалися внести до Конституції поправки з тим, щоб скасувати таке положення.

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ВИБОРИ

Американці регулярно використовують свої демократичні права шляхом голосування на виборах та участі у політичних партіях та виборних кампаніях. Сьогодні у Сполучених Штатах існують дві великі політичні партії: Демократична та Республіканська. Демократична партія, яка вийшла з партії Томаса Джефферсона, була сформована до 1800 року. Республіканська партія була створена у 1850-х роках Абрагамом Лінкольном та іншими діячами, які були противниками розширення рабства у нових штатах, які на той момент увійшли до Союзу.

Демократична партія вважається більш ліберальною партією, а Республіканська – більш консервативною. Взагалі, демократи вважають, що уряд зобов'язаний забезпечувати соціальні та економічні програми для тих, кому вони потрібні. Республіканці не обов'язково заперечують ці програми, але вважають їх занадто дорогими для

платників податків. Республіканці більше зосереджені на заохоченні приватних підприємств, вважаючи, що міцний приватний сектор робить громадян менше залежними від уряду.

Обидві великі партії мають групи підтримки серед широких прошарків американців та охоплюють широкий спектр політичної думки. Члени і навіть обрані посадовці однієї партії не обов'язково погоджуються один з одним у кожному питанні. Американці не повинні бути членами політичної партії для того, щоб брати участь у голосуванні або щоб бути кандидатом на державну посаду, але важко намагатися отримати посаду без наданих партією грошей або учасників кампанії.

Невеликі політичні партії – звичайно вони іменуються «третіми партіями» – другорядні для Сполучених Штатів, і їхні кандидати рідко вибираються на посади. Невеликі партії, однак, часто служать для привернення уваги до питань, які турбують виборців, але були проігноровані у політичному діалозі. Коли це трапляється, одна або обидві великі партії можуть звернутися до цього питання, і тоді треті партії зникають.

На загальнонаціональному рівні вибори проводяться кожних два роки у парні роки, першого вівторка, що йде після першого понеділка листопада. Місцеві вибори та вибори у штаті часто збігаються з загальнонаціональними виборами, але вони проводяться також і в інші роки і можуть відбуватися в інші періоди року.

Американці вільні щодо міри своєї участі в політичному процесі. Багато громадян активно беруть участь у ньому через волонтерську роботу на кандидатів, популяризацію певного питання або висування самих себе на посаду. Інші обмежують свою участі голосуванням у день виборів, дозволяючи своїй демократичній системі спокійно працювати та будучи впевненими у захисті своїх свобод. □

Бізнес в Америці

У 1925 році Президент Келвін Кулідж сказав, що «бізнес в Америці – це бізнес». Цей вислів фактично більш хитрий, ніж може здаватися. Поставте слово «заняття» на місце першого слова «бізнес», і ви маєте стислий висновок підприємницького духу, що стоїть за процвітанням Америки.

Цей розділ присвячено сільському господарству – першій галузі в Америці, американському стилю масового виробництва, робітничому рухові та національній системі економіки.

Нація ФЕРМЕРІВ

Сільське господарство у Сполучених Штатах радикально змінилося за останні 200 років. За часи Американської Революції (1775-1783) 95 відсотків населення були зайняті у фермерському господарстві. Сьогодні ця цифра складає менше 2 відсотків. Хоча фізичні особи або сім'ї володіють 85 відсотками всіх ферм у Сполучених Штатах, вони мають лише 64 відсотки сільськогосподарської землі. Решта перебуває у власності великих та малих корпорацій, а фермерство і його споріднені галузі перетворилися на великий бізнес – «агробізнес». Незважаючи на всі зміни, сільське господарство є постійною величиною американського життя, а вироблені продукти харчування – безпечними, різноманітними й доступними.

Раніше в історії Америки фермери задавали тон іншій частині населення. Фермери ніколи не були економічно самостійними, всупереч міфу, що склався про це, тому що вони залежали від нестабільних погоди та ринку. Однак вони виявили свій індивідуалізм та прихильність до рівноправності, чим захоплювалася та що намагалася наслідувати решта суспільства.

По мірі того, як переселенці пересувалися зі сходу на захід, сільське господарство США ставало все більше заможним та різноманітним, – як ніде в світі. Це й досі так, в основному завдяки розмірам сільськогосподарських земель та щедрості природи. Лише порівняно невелику частину Заходу Сполучених Штатів займає пустеля – внаслідок дуже обмеженого обсягу дощових опадів. У всіх інших місцевостях рівень дощових опадів коливається від поміркованого до рясного, а річки й підземні води дозволяють прокладати іригаційні системи там, де це необхідно. Великі земельні площа й не дуже пагористі землі, особливо на Середньому Заході, забезпечують ідеальні умови для великих обсягів сільського господарства.

У більшості регіонів Сполучених Штатів земля була занадто щедрою, а робоча сила занадто дефіцитною для англійської орендної системи, за якою землевласники володіли величезними земельними площами, а більшість фермерів були орендаторами. Північноамериканське сільське господарство базувалося на масовості сімейних ферм. Більш того, ці ферми намагалися бути радше розкиданими

та ізольованими, ніж згрупованими навколо селищ, і, таким чином, збільшували індивідуалізм фермерів та їхню опору лише на власні сили.

Американських фермерів характеризувала готовність до втілення у життя нової технології; протягом XIX сторіччя один новий інструмент або винахід дуже швидко приходив на зміну іншому. Наприклад, коса й граблі замінили серп для збору зрожаю, а потім у 1830-х роках поступилися місцем механічній жатці Сайруса Маккорміка. На початок Американської Громадянської війни (1861-1865) для скіртування, молотьби, жнива, культивації та сіяння застосовувалися машини, які забезпечували великі зростання продуктивності праці.

Іншим фактором піднесення сільського господарства був швидкий потік поселенців уздовж річки Міссісіпі наприкінці XIX сторіччя. Федеральний уряд по-різному заохочував внутрішню міграцію, зокрема прийняттям «Закону про фермерські господарства». Введений в дію у 1862 році, закон створив діючу модель невеликих сімейних ферм через надання 65 гектарів під «фермерське господарство» кожній родині поселенців за номінальну плату.

З плином часу винаходи та професійна політика спричинили аж надто великий успіх. Після Громадянської війни істотною проблемою стало перевиробництво. Із попитом, що не міг відповісти пропозиції, знижувалися ціни на фермерську продукцію. Роки з 1870 до 1900 були особливо скрутними для американських фермерів.

РОЛЬ УРЯДУ

Починаючи із створення Департаменту Сільського Господарства у 1862 році, федеральний уряд відігравав безпосередню роль у сільськогосподарських справах і зайшов у цьому так далеко, що почав вчити фермерів, як зробити їхню землю більш продуктивною. Після періоду розквіту на початку ХХ сторіччя, у 1920-х роках ціни на фермерську продукцію почали падати. Велика Депресія 1930-х років ще більше знижила їх, а до 1932 року ціни на фермерську продукцію впали, у середньому, нижче, ніж до однієї третини від їхнього рівня у 1920 році. Десятки тисяч фермерів ставали банкрутами. Велика частина сьогоднішньої фермерської політики закорінена у жахливу декаду 1930-х років та рятівні заходи «Нової Політики» президента Ф. Рузвельта.

Сьогодні політика фермерського господарства США втілена у розвинутій законодавчій системі. Відповідно до теорії, що перевиробництво є головною причиною низьких цін на фермерську продукцію, за деяких обставин уряд платить фермерам за те, щоб вони сіяли менше злакових. Певні товари можуть використовуватися як предмет застави для забезпечення федеральних кредитів або «цінових

Нью-Йоркський фондовий ринок.

підтримок». Платежами, пов'язаними з покриттям дефіциту, фермерам відшкодовується різниця між «запланованою ціною», встановленою Конгресом для даної культури, та фактичною ціною, що сплачується при продажу такої культури. Також фермерам у західних штатах через федеральну систему дамб та іригаційних каналів подається вода за субсидованими цінами.

Цінові підтримки та покриття дефіциту застосовуються лише до таких основних сільськогосподарських товарів, як зерно, молочна продукція та бавовна; багато інших видів сільськогосподарської продукції не підлягають федеральним субсидіям. Програми субсидування ферм критикувалися на підставі того, що вони, в основному, надають перевагу великим фермерським господарствам і прискорюють тенденцію розподілу на більші й менші фермерські господарства. Наприклад, недавно протягом одного року ферми, чий обсяг продажу становив більше \$250 000 доларів США – лише 5 відсотків від загальної кількості ферм, – отримали 24 відсотки державних платежів, спрямованих на фермерське господарство. Зараз набирає обертів рух, метою якого є зниження ролі уряду у сільському господарстві та скорочення субсидій, що сплачуються фермерам. Однак сьогодні на захист фермерської політики стають важливі економічні інтереси, а пропозиції щодо її змін викликають бурхливі дебати у Конгресі.

ДОВГОСТРОКОВІ ПОГЛЯДИ

Взагалі американське сільське господарство мало велиму успішну історію. Американські споживачі сплачують менше за свої продукти харчування, ніж у багатьох інших країнах з розвинутою промисловістю, а з третини посівних земель у Сполучених Штатах сільськогосподарська продукція виробляється на експорт. У 1995 році експорт сільськогосподарської продукції перевищив імпорт майже у два рази.

Але успіх у сільському господарстві має свою ціну. Охоронці природи заявляють, що американські фермери зіпсували навколошнє середовище непомірним використанням штучних добрив та хімікатів для знищенння бур'янів та шкідливих комах. Токсичні сільськогосподарські хімікати завжди потрапляли у воду, їжу та повітря, що ними користувалися люди, хоча урядовці як на рівні штатів, так і на федеральному рівні були пильними у своїх зусиллях щодо захисту цих ресурсів.

Тим часом науковці у дослідницьких центрах Сполучених Штатів шукали довгострокові рішення цієї проблеми. Використовуючи таку інноваційну техніку, як схрещення генів, вони сподіваються розробити культури, що швидко вирощуватимуться та протистоятимуть шкідливим комахам без застосування токсичних хімікатів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ СТИЛЬ МАСОВОГО ВИРОБНИЦТВА

Коли американський виробник автомобілів Генрі Форд опублікував у 1922 році свою автобіографію «Мое життя й робота», він систематизував серії питань у заголовках розділів: «Як можна дешево виробляти речі?», «Гроші – хазяїн чи слуга?», «Навіщо бути бідним?».

Ці питання є саме тими питаннями, що захоплювали покоління американських комерційних та промислових лідерів. Намагаючись знайти відповіді, підприємці шукали шляхи для того, щоб виробити й розповсюдити більше товарів за менші гроші і з більшим прибутком. І вони досягли у цьому видатних результатів.

Завдяки кільком хвилям імміграції, кількість населення Америки швидко зросла протягом XIX і на початку XX століття – у період розвитку та поширення бізнесу та промисловості. Кількість населення зростала досить швидко для того, щоб забезпечити стабільний потік робітників, але не так швидко, щоб переповнити економіку.

Поширення промисловості також змінювалося за рахунок американського характеру, а саме міцної дози підприємницького духу. Дехто відносив цей імпульс до релігійних джерел: пуританської або протестантської етики, які вважали, що важка праця до вподоби Богу. Але інші запитували, чи відповідає глибоким релігійним почуттям жорстокість деяких американських бізнесменів, особливо в епоху «баронів-розвійників» у кінці XIX – на початку ХХ сторіччя.

Наприкінці XVIII сторіччя американські мануфактурники прийняли фабричну систему, за якою багато робітників збиралися разом в одному місці. До цього було додано дещо нове, а саме «американська система» масового виробництва, яка була започаткована у військовій промисловості приблизно у 1800 році. Нова система використовувала інженерну точність для трансформації виробництва у монтаж взаємозамінованих частин. Це, у свою чергу, дозволило виробляти готову продукцію поетапно, при чому кожен робітник спеціалізувався на окремому завданні.

Будівництво залізниць, починаючи з 1830-х років, знаменувало початок нової ери для Сполучених Штатів. Темпи будівництва прискорилися після 1862 року, коли Конгрес виділив державну землю для першої трансконтинентальної залізниці. Залізниці зв'язали віддалені райони країни у перший у світі трансконтинентальний ринок та сприяли розширенню регіонів поселень. Будівництво залізниці також збільшило попит на вугілля, залізо та сталь – на продукцію важкої індустрії, що так швидко розвивалася після Громадянської війни.

ПРОМИСЛОВА НАЦІЯ

Перепис 1890 року був першим, за результатами якого обсяг виробництва заводів в Америці перевищував обсяг виробництва у сільському господарстві. Пізніше промисловість США пройшла через період швидкої експансії. На 1913 рік більше однієї третини світового промислового виробництва припадало на Сполучені Штати.

У тому ж році автопромисловець Генрі Форд ввів у дію конвеєрну збиральну лінію – засіб, за яким стрічка конвеєра просувала автомобільні деталі до робітників. Через поліпшення ефективності це нововведення уможливило великі заощадження у витратах на робочу силу. Також це надихнуло керівників у галузі промисловості вивчати виробничі процеси з тим, щоб робити їх ефективнішими й дешевшими шляхом певної організації виконання завдань.

Менші витрати зробили можливим як збільшення заробітної платні робітникам, так і зменшення цін для споживачів. Все більше американців могли дозволити собі придбати продукцію, вироблену в їхній власній країні.

Протягом першої половини ХХ сторіччя масове виробництво споживчих товарів, таких як автомобілі, холодильники та кухонні плити, допомогли докорінно змінити американський стиль життя.

Однак конвеєрну збиральну лінію критикували за ефект заціпеніння, під впливом якого перебували робітники, її було висміяно у фільмі Чарлі Чапліна «Нові часи» (1936 рік). Пізніше керівники заводів знову виявили, що якість продукції залежить від швидкості її ефективності її виробництва і що втомлені, пригнічені робітники здійснюють менший обсяг роботи. Збиральні лінії були модифіковані на багатьох заводах США, зокрема автомобільних, де «кола якості» збирали весь автомобіль з початку до кінця, причому робітники іноді виконували різні функції.

ПОСТІНДУСТРІАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Америці пощастило уникнути спустошення, якого зазнали інші країни протягом двох світових війн ХХ сторіччя. На кінець Другої Світової війни, у 1945 році, Сполучені Штати мали найбільші виробничі потужності серед усіх країн світу, а слова «Зроблено у США» були символом високої якості.

ХХ сторіччя бачило піднесення та падіння кількох промислових галузей у Сполучених Штатах. Автомобільна промисловість, опора американської економіки, боролася з конкуренцією з боку іноземних компаній. Легка промисловість занепала, не витримавши конкуренції з країнами, де була дешевша робоча сила. Але з'явилися та розквітили інші галузі виробничої промисловості, зокрема літаки й мобільні телефони, мікросхеми та космічні супутники, мікрохвильові печі та швидкісні комп'ютери.

Тенденцію більшості з промислових галузей, значення яких зростає сьогодні, є висока автоматизація і, завдяки цьому, менша потреба у робітниках, ніж на традиційних підприємствах. Із зростанням високотехнологічної промисловості та занепадом більш застарілих галузей зменшилося співвідношення американських робітників, зайнятих у сфері виробництва. Зараз у господарстві домінує індустрія обслуговування, що надало змогу деяким оглядачам назвати Америку «постіндустріальним» суспільством. Здійснюючи продаж послуг, а не виробництво продукції, ці галузі включають сектори розваг та відпочинку, готелі та ресторани, зв'язок та освіту, офісне управління, банківські та фінансові послуги.

Хоча в історії країни були часи, коли Сполучені Штати проводили ізоляційну зовнішню політику, у питаннях бізнесу вони в основному дотримувалися інтернаціональної позиції. Присутність американського бізнесу викликала змішану реакцію в інших країнах світу. Люди у деяких країнах були обурені американізацією їхньої культури; інші звинувачували американські фірми у тиску на уряди іноземних країн з тим, щоб вони служили політичним та економічним інтересам США, а не місцевим інтересам. З іншого боку, багато іноземців вдячно приймали американську продукцію та інвестиції як засоби підняття своїх власних стандартів життя.

Шляхом вкладення нового капіталу в економіки інших країн американські інвестори можуть спонукати до руху сили, дії яких неможливо передбачити. Деякі американці занепокоєні тим, що через інвестування за кордон американський бізнес вирощує майбутніх конкурентів. Вони відзначають, що політика уряду США сприяла розвиткові японського економічного відродження після Другої Світової війни і що американські корпорації надавали технології та направляли експертів для навчання японців у такій галузі, як контроль якості – практики, завдяки якій японці досягли нових ефективних висот. Однак ратифікація Договору про вільну торгівлю у Північній Америці у 1993 році підтвердила продовження зобов'язань Америки щодо посилення міжнародної торгівлі.

ПРОФСПЛКИ

Заводська система, розроблена приблизно у 1800 році, помітно змінила умови роботи. Роботодавець більше не працював пліч-о-пліч із своїми робітниками. Він став адміністратором, і, оскільки виконання виробничих завдань взяли на себе механізми, кваліфікований робітничий персонал побачив себе зведенім до позиції чорноробів. У погані часи робітників могли замінити новачками із меншою заробітною платнею.

Із зростанням заводської системи робітники почали формувати професійні спілки для захисту своїх інтересів. Першу профспілку було створено в

(Зверху вниз) Літак «Боїнг 777» у процесі будівництва на заводі компанії в місті Еверетт, штат Вашингтон; виробничі та збиральні цехи компанії, що випускає електроніку, у Піттсбурзі, штат Пенсильванія; «надомниця» працює вдома на персональному комп'ютері у Канзас-Сіті, штат Міссурі.

(Ліворуч) Хазяїн ранчо у штаті Вайомінг годує своїх ягнят.

(Праворуч) Збирання врожаю бавовни у штаті Арканзас.

(Ліворуч) Робітник на заводі переробки харчових продуктів сортус заморожену моркву. (Праворуч) Члени об'єднаної спілки робітників автомобільної промисловості пікетують завод «Дженерал Моторс Корпорейшн» у місті Понтиак, штат Мічиган, під час трудового конфлікту.

Більшість американців вважає, що перетворення їхньої країни у велику економічну державу не могло відбутися за будь-якої іншої системи, крім капіталізму, і що уряд якомога менше повинен втручатися у комерційну діяльність.

1792 році у Філадельфії взуттєвиками з метою проведення регулярних зборів та збирання внесків. Незадовго після цього теслярі та шкіряники у Бостоні й маляри у Нью-Йорку також організували свої профспілки. Члени спілки мали узгоджувати заробітну платню, що була б, на їхній погляд, чесною, зобов'язувати припинити роботу на роботодавців, які платили менше, та тиснути на роботодавців з тим, щоб вони брали на роботу лише членів профспілок.

Роботодавці зверталися до судів, які, в основному, приймали рішення, що визначали дії робітників як незаконний заколот проти роботодавця та суспільства. Але у 1842 році Верховний Суд Массачусетса постановив, що в мирній діяльності робітників у профспілках не було нічого незаконного. Це судове рішення було широко прийнято, і протягом багатьох років після того профспілки не мали хвилюватися щодо звинувачень у заколоті. Профспілки поширили свої зусилля від розмірів заробітної платні до кампанії за 10-годинний робочий день та проти використання дитячої праці. Кілька законодавчих органів відповіли на ці вимоги позитивно.

БОРОТЬБА ТА УСПІХИ

Протягом великої хвилі індустріального росту між 1865 та 1900 роками робоча сила надзвичайно збільшилася, особливо у важкій промисловості. Але нові робітники зазнали лиха під час економічної депресії. Розповсюдилися страйки, що іноді супроводжувалися насильством. Законодавчі органи у багатьох штатах прийняли нові закони про заколоти, які були спрямовані на приборкування робочих мас.

У відповідь робітники створили організації, що були загальнонаціональними за обсягом. Кількість членів «Лицарів Праці» зросла до 150 000 у 1880 році, але потім швидко знизилася, коли газети виставили «Лицарів» небезпечними радикалами. Довше проіснувала Американська Федерація Праці (АФП), створена у 1886 році Самуелем Гомперсом, лідером профспілки виробників сигар. Включаючи цехові профспілки та їхніх членів, АФП мала близько 1,75 мільйона членів у 1904 році, що робило її домінуючою у країні робітничою організацією.

У той час, коли багато робітників у Європі приєднувалися до революційних профспілок, які закликали до знищення капіталізму, більшість американських робітників ішли за Гомперсом, який шукав

можливостей забезпечити робітникам отримання більшої частки багатства, яке вироблялося з їхньою допомогою. Корінна альтернатива була запропонована Промисловими Робітниками Світу (ПРС), профспілкою, започаткованою у 1905 році представниками 43 груп, які були в опозиції політиці АФП. ПРС вимагала повалення капіталізму через страйки, бойкоти та саботаж. Вона боролася проти участі США у Першій Світовій війні і мала за намір блокувати виробництво міді під час війни. Після досягнення піку кількості своїх членів (100 000) у 1912 році, ПРС практично зникла до 1922 року внаслідок переслідування її лідерів федерацією владою та через національну сентиментальність щодо радикалізму протягом і після Першої Світової війни.

На початку 1900-х років сформувався альянс між АФП та представниками Американського Прогресивного Руху (див. розділ 3). Разом вони проводили кампанії за прийняття законодавства на рівні штатів та федерації, що допомогли б покращити життя робочих мас. Їхні зусилля призвели до прийняття законів на рівні штатів, які забороняли використання праці дітей, обмежували кількість робочих годин для жінок та створювали робітничі компенсаційні програми для людей, травмованих на робочих місцях. На федеральному рівні Конгрес прийняв закони, що захищали дітей, залишених робітників та моряків, і створив Департамент Праці при кабінеті президента. Протягом Першої Світової війни профспілки досягли великих успіхів, і на січень 1919 року АФП мала більше ніж 3 мільйони членів.

ЧЕРВОНА ЗАГРОЗА ТА ДЕПРЕСІЯ

На початку 1920-х років організований робітничий клас здавався сильнішим, ніж будь-коли. Але комуністична революція у Росії призвела до появи «Червоної загрози» – страху перед тим, що революція могла б розгорітися також і у Сполучених Штатах. Між тим, робітники у багатьох частинах країни страйкували за збільшення розмірів заробітної платні. Деякі американці припускали, що ці страйки очолювали комуністи й анархісти. Протягом Ери Прогресу американці схилялися до симпатій робітничому класу, але зараз вони ворожо ставилися до нього. Вже вкотре суди обмежили діяльність профспілок.

Під час Великої Депресії ситуація змінилася на користь профспілок. Втілюючи частину своєї

«Нової політики», президент Франклін Рузвельт поклявся допомогти «забутій людині», фермеру, який втратив свою землю, або робітникові, який втратив свою роботу. Конгрес гарантував робітникам право на приєднання до профспілок та на укладення колективних договорів, а також створив Національну Раду з питань стосунків з робітничим класом для вирішення суперечок між спілками та роботодавцями.

Невдовзі після цього напружені взаємини у АФП між кваліфікованими професіоналами і простими робітниками, зайнятими на виробництві, привели до створення нової робітничої організації, Конгресу Промислових Організацій (КПО). Нова організація швидко зростала, і наприкінці 1930-х років мала членів більше, ніж АФП.

Вплив Депресії на трудові відносини не закінчився доти, доки Сполучені Штати не вступили у 1941 році у Другу Світову війну. Заводи потребували більше робітників для виробництва літаків, кораблів, зброї та інших поставок для військових цілей. У 1943 році, коли 15 мільйонів американців служили у збройних силах, Сполучені Штати мали дефіцит робочої сили, на покриття якого заохочувалися жінки (всупереч позиції суспільства).

Довгий час одним з чотирьох робітників на заводах оборонної промисловості була жінка.

РОБОЧА СИЛА СЬОГОДНІ

Після війни хвиля страйків за підвищення заробітної платні накрила країну. Роботодавці звинувачували профспілки у тому, що вони мають занадто багато повноважень, і Конгрес погодився з цим. Він прийняв закони, які оголошували незаконним договір «закритого підприємства», який вимагав, щоб роботодавці приймали на роботу лише членів профспілки, і дозволив штатам приймати закони про «право на працю», які забороняли б договори, що вимагають від робітників приєднуватися до профспілок після найму. У 1955 році АФП та КПО злилися у нову організацію під назвою АФП-КПО.

Протягом останнього десятиріччя можна було спостерігати зменшення процентного співвідношення робітників – членів профспілок. Серед причин можна назвати такі: відхід від важкої промисловості, яка була опорою профспілок, і постійне витискування робітників автоматизацією виробництва. Навіть за таких умов організований робочий клас залишається міцною силою у господарстві та політиці США, а умови праці постійно поліпшуються.

Між тим до робітничого класу належить навіть більше жінок, ніж раніше. Та хоча американський робочий тиждень, як правило, дорівнює 35-40 годин, існує багато відхилень від норми: люди працюють неповний робочий день або за гнучким графіком (наприклад, протягом чотирьох днів вони можуть працювати по 10 годин замість 7 або 8 і

взяти п'ятий день як вихідний) чи працюють надомниками, використовуючи телефон, комп’ютер та факс.

АМЕРИКАНСЬКА ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

Сполучені Штати оголосили свою незалежність у 1776 році – у той самий рік, коли шотландський економіст Адам Сміт написав «Багатство Націй» (The Wealth of Nations), книгу, що мала надзвичайний вплив на економічний розвиток Америки. Як багато інших мислителів, Сміт вважав, що за капіталістичної системи люди природно егоїстичні та склонні до того, щоб займатися виробництвом і торгівлею з метою набуття багатства та влади. Оригінальність Сміта полягала в тому, що він доводив вигоди такої діяльності, адже вона веде до збільшення виробництва та загострення конкуренції. Внаслідок цього збільшується обіг товарів за нижчими цінами, створюються робочі місця та збільшується добробут. Хоча люди можуть діяти, маючи лише вузьке бажання стати заможними, Сміт доводив, що «невидима рука» керує ними на шляху до багатства і поліпшує стан усього суспільства.

Більшість американців вважає, що перетворення їхньої країни у велику економічну державу не могло відбутися за будь-якої іншої системи, крім капіталізму, відомого також як вільне підприємництво, виходячи з висновків, які випливають з думок Сміта: уряд якомога менше має втручатися у комерційну діяльність.

ФОНДОВИЙ РИНОК

На самому початку історії Америки люди бачили, що можна заробити гроші, позичаючи їх тим, хто хоче розпочати або розширити свій бізнес. До сьогодні дрібні американські підприємці, як правило, позичають необхідні гроші у друзів, родичів або в банках. Однак більші підприємства надають перевагу отриманню грошових коштів через продаж акцій або облігацій неспорідненим сторонам. Ці трансакції зазвичай проходять через фондову біржу або фондовий ринок.

Європейці створили першу фондову біржу в Антверпені, Бельгія, у 1531 році. Принесена до Сполучених Штатів у 1792 році, ідея фондового ринку особливо розквітла на Нью-Йоркській Фондовій Біржі, розташованій на Волл Стріт у Нью-Йорку, фінансовому центрі країни.

Крім вихідних та свят, фондові біржі завантажені роботою щодня. Взагалі ціни на акції досить низькі, й навіть американці з поміркованими можливостями купують та продають акції в надії отримати прибуток у формі періодичних дивідендів з акцій. Вони також сподіваються, що ціна на акції збільшуватиметься з плинном часу і при продажі своїх акцій вони матимуть додатковий прибуток.

Зрозуміло, не існує жодних гарантій, що бізнес, на який випущені акції, ітиме вдало. Якщо бізнес не йде, дивіденди можуть бути низькими або взагалі не сплачуватися, а ціна на акції може зменшуватися.

ЗМІНЕНА СИСТЕМА

Адам Сміт легко визнав би наведені вище аспекти бізнесу в Америці, але інші аспекти не були б визнані ним. Як ми побачили, розвиток американської індустрії у XIX столітті завдав великої шкоди робітникам та робітницям. Власники заводів часто вимагали від них працювати впродовж багатьох годин на день за маленьку заробітну плату, надавали їм небезпечні та шкідливі для здоров'я робочі місця та наймали на роботу дітей з бідних родин. При наймі на роботу існувала дискримінація: чорним американцям та членам деяких іммігрантських груп відмовляли у роботі або примушували їх працювати на умовах, що були дуже невигідними. Підприємці мали повну перевагу через брак державного контролю за їхнім збагаченням – цьому сприяли створення монополій, зменшення конкуренції, встановлення високих цін на продукцію та продаж товарів низької якості.

У відповідь на ці лиха та під тиском профспілок і Прогресивного руху наприкінці XIX століття американці почали міняти свою віру у нестиманий капіталізм. У 1890 році Антитрастовий Закон Шермана зробив перші кроки назустріч знищенню системи монополій. У 1906 році Конгрес прийняв закони, що вимагали точного маркування продуктів харчування та лікувальних препаратів, а також проведення перевірки м'яса. Протягом Великої Депресії президент Рузвелт та Конгрес прийняли закони, призначенні для пом'якшення економічної кризи. Серед них були закони, що регулювали продаж цінних паперів, встановлювали правила визначення заробітної платні та робочих годин у різних галузях промисловості, і встановлювали більш суровий контроль за виробництвом та продажем

продуктів харчування, медикаментів і косметики.

Протягом останнього десятиріччя занепокоєні американці довели, що філософія Адама Сміта не враховувала кумулятивний вплив рішень у галузі індивідуального бізнесу на природне середовище. Були створені нові федеральні агенції, такі як Агенція із захисту навколошнього середовища. Нові закони й положення були призначені для того, щоб підприємства не забруднювали повітря та воду й залишали достатньо місця для зелених посадок, де люди могли б відпочивати.

Загальний обсяг цих законів та положень перетворив американський капіталізм, за словами одного письменника, з «коња, що біжить сам по собі, на загнужданого та засідланого». Сьогодні у Сполучених Штатах людина не може купити майже нічого, що не підпадало б під державне регулювання будь-якого типу.

Політичні консерватори вважають, що державного регулювання у підприємницькій діяльності забагато. Вони доводять, що деякі правила, яких мають дотримуватися фірми, необов'язкові й надто дорогі. У відповідь на такі скарги уряд намагався зменшити обсяг паперової роботи, що вимагається від підприємств, і встановити загальні цілі або стандарти, яких мають досягти підприємства, замість нав'язування деталізованих правил дії.

Якщо правила та положення, що регулюють підприємницьку діяльність, і бували іноді занадто великими за обсягом, то сьогодні вони не здаються такими, що заважають амбітним американцям реалізовувати свої мрії й час від часу навіть перевищувати їх. Одним з таких підприємців є Білл Гейтс. Гейтс започаткував компанію, що розробляє програмне забезпечення для комп'ютерів, під назвою «Майкрософт» у 1975 році, коли йому було 20. Уже через двадцять років «Майкрософт» була найбільшою у світі компанією, що виробляє програмне забезпечення, із двадцятьма тисячами працівників по всьому світу та щорічним чистим прибутком, більшим ніж 2 мільярди доларів США. □

Різноманітна система освіти

***В Сполучених Штатах не існує національної системи шкіл.
За винятком військових академій, немає шкіл, якими
б керував федеральний уряд.***

Американська освіта – це питання, яке слід розглядати в комплексі, тому що одна школа може використовувати ресурси кількох різних публічних та приватних організацій. Наприклад, можлива така ситуація, коли студент відвідує приватний вищий заклад, учаючи програму якого має складатися з стандартних програм, передбачених штатом, при чому деякі наукові курси такого закладу фінансуються за рахунок федеральних фондів, а спортивні команди можуть грати на місцевих майданчиках, що належать державі.

Однак, незважаючи на таку складність, описати основні кордони американської системи освіти цільком можливо.

ВЕЛИКА КІЛЬКІСТЬ АЛЬТЕРНАТИВ

Майже 90 відсотків американських студентів, чий рівень знань нижче від рівня коледжу, відвідують державну початкову та середню школи, які не стягують плату за освіту, а існують за рахунок місцевих та державних податків. Традиційно початкова школа включає дитячий садок та вісім класів. Проте в деяких районах початкова школа закінчується після шести класів, і далі учні відвідують середню школу, в якій закінчують з сьомого по дев'ятий класи.

Більшість із студентів, які не відвідують державну початкову або середню школу, навчаються в платних приватних школах. Чотири з п'яти приватних шкіл керують різні релігійні групи. В таких школах вивчення релігії є однією з складових програми освіти, яка також включає традиційні академічні курси. (Вивчення релігії не запроваджене в державних школах. Докладніше питання релігії викладені у розділі 4). Також існує невелика кількість батьків, які самі навчають своїх дітей. Така практика називається домашнім навчанням. Останнім часом кількість бажаючих самостійно навчати своїх дітей зростає.

В Сполучених Штатах не існує національної системи шкіл. За винятком військових академій (наприклад, Військово-Морська Академія Сполучених Штатів в Аннаполісі, штат Меріленд), немає шкіл, якими б керував федеральний уряд. Проте урядом передбачено керівництво та фінансування для освітніх програм, в яких беруть участь як державні, так і приватні школи, і Міністерство освіти Сполучених Штатів контролює такі програми.

*(Попередня сторінка)
Учні п'ятого класу вчаться використовувати комп'ютери
в початковій школі Оук Форест в Х'юстоні, Техас.*

В американському розумінні коледж – це інститут, в якому викладаються курси споріднених дисциплін, а заняття тривають чотири роки. Коледж гуманітарних наук, наприклад, пропонує курси з літератури, мов, історії, філософії та суспільних наук, тоді як бізнес-коледжі вивчають бухгалтерську справу, інвестиції та маркетинг. Багато коледжів незалежні й видають дипломи бакалавра тим, хто закінчив необхідну програму освіти, що, як правило, займає чотири роки. Проте коледжі можуть бути також складовою частиною університетів. Великі університети, як правило, включають по кілька коледжів, які дають вчений ступінь у різних галузях, одну або більше професійну школу (наприклад, юридична школа або медична школа) та одну або більше дослідницьку лабораторію (американці часто вживають слово «коледж» як у прямому значенні, так і в значенні університету).

Кожний штат має свій університет, а деякі штати управляють великою мережею коледжів та університетів: Державний університет штату Нью-Йорк, наприклад, має більше ніж 60 кампусів у штаті Нью-Йорк. Деякі міста також мають свої державні університети. В багатьох районах підліткові або загальні коледжі для деяких студентів є перехідним етапом між вищою школою та чотирірічним коледжем. В підліткових коледжах студенти мають змогу в цілому закінчити перші два роки навчання за програмою коледжу, причому це буде для них дешевше й вони не будуть змушені іхати далеко від дому.

На відміну від освіти в державних початковій та середній школах, навчання в державних коледжах та університетах, як правило, платне. Проте сума оплати часто значно нижча, ніж у відповідних приватних установах, які не одержують підтримки з боку держави. Багато студентів навчаються в коледжі, державному або приватному, з правом використовувати федеральні позики, які мають бути відшкодовані після закінчення училища.

Приблизно 25 відсотків коледжів та університетів приватним чином керуються релігійними групами. Навчатися в більшості з таких коледжів можуть студенти всіх релігійних уподобань. Також існує багато університетів, які не мають жодного відношення до релігії. Незалежно від того, державний він чи приватний, коледж залежить від трьох джерел доходу: плати студентів, пожертв (внесків, що їх роблять благодійні організації) та державного фінансування.